Michał Piela

Priorytety duszpasterskie w Diecezji Wrocławskiej w pierwszych latach pasterskiej posługi biskupa Adolfa Bertrama (1)

Wrocławski Przegląd Teologiczny 19/2, 185-193

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MUZEUM HISTORII POLSKI

WROCŁAWSKI PRZEGLĄD TEOLOGICZNY
19 (2011) nr 2

MICHAŁ PIELA SDS*

PRIORYTETY DUSZPASTERSKIE W DIECEZJI WROCŁAWSKIEJ W PIERWSZYCH LATACH PASTERSKIEJ POSŁUGI BISKUPA ADOLFA BERTRAMA (1)

Adolf Bertram jako biskup diecezji Hildesheim w latach 1906–1914, dzięki gorliwej posłudze biskupiej w tej diecezji zaskarbił sobie wdzięczność kapłanów i wiernych. Wyrazem szacunku, jakim go darzono, było określenie: „biskup ludowy" („*Volksbischof*"). Po wyborze bpa A. Bertrama na stolicę biskupią we Wrocławiu i po prekonizacji papieskiej 8 września 1914 r. nowy hierarcha objął włodarstwo w wielkiej, nadodrzańskiej diecezji w czasie uroczystego ingresu 28 października 1914 r. Już początkowy okres rządów bpa Bertrama należał do bardzo trudnych. Były to bowiem lata pierwszej wojny światowej, upadku cesarstwa niemieckiego i powstania Republiki Weimarskiej. Na podstawie zachowanego protokołu konferencji dziekańskiej z roku 1915 spróbujemy przybliżyć wybrane zagadnienia duszpasterskie, którym wówczas bp A. Bertram wraz ze swoimi współpracownikami poświęcił szczególną uwagę. Przybliżmy więc pokrótce zagadnienia, na które duszpasterze zwrócili uwagę w czasie konferencji archiprezbiterów w 1915 r.

1. Niedzielna nauka chrześcijańska

Problem niedzielnej nauki chrześcijańskiej podniesiono na konferencji dziekanów w 1899 r. Ustalono wówczas, że kapłani powinni udzielać tejże nauki dzieciom w niedzielę po południu, o ile nie przeszkodzi w tym aura zimowa.

* Dr hab. Michał Piela SDS – Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu.

Osnowę udzielanej dzieciom nauki powinna stanowić katecheza prowadzona w ostatnim tygodniu w klasie wyższej lub też wygłoszone uprzednio kazanie katechizmowe. W 1915 r. przyjęto następujące wytyczne: 1) Trzeba tę naukę głosić tam, gdzie taką praktykę dotychczas się stosuje; 2) Należy ją prowadzić w niedzielne popołudnie, nawet przezwyciężając pewne trudności; 3) Będzie ona bardzo wartościowa szczególnie dla osób dorosłych, które z ważnych powodów nie mogą uczestniczyć w niedzielnej liturgii dopołudniowej; 4) Wszędzie tam, gdzie okazuje się niemożliwe prowadzenie takiej nauki w tradycyjny sposób na skutek miejscowych i osobistych stosunków, należy się zastanowić nad wyborem innych możliwych środków. Podczas konferencji wskazano na niektóre z nich: głoszenie katechetycznych kazań na przemian z kazaniami niedzielnymi; wykorzystanie każdej nadarzającej się okazji do pouczenia religijnego, a więc podczas liturgii z udziałem dzieci, w czasie zebrań związków kościelnych, nabożeństw majowych czy – w miastach – wieczornych prelekcji. Duszpasterze wskazali także na możliwość takiego chrześcijańskiego pouczenia przy okazji pełnienia posługi duszpasterskiej, a więc w czasie rozmowy z wiernymi czy też promowania w rodzinach chrześcijańskich lektur, kalendarzy i katolickich czasopism. Zwrócili również uwagę na konieczność obowiązkowej nauki religii w szkołach, które oferowały naukę uzupełniającą[1].

2. Plan podziału materiału nauki religii w szkołach podstawowych

Kapłani, zebrani na konferencji w 1915 r., uzależnili jednorodność udzielania nauki religii w całej diecezji od zastosowania tego samego planu podziału materiału we wszystkich szkołach czy też systemach szkolnych. Należałoby – jak stwierdzili – w miejsce dotychczas istniejących różnych planów nauki obowiązujących w różnych okręgach, stworzyć wraz z ministerstwem ds. nauczania jeden obowiązujący[2].

3. Odwiedziny miejscowego proboszcza w czasie udzielania lekcji religii

Na konferencji przypomniano naukę Soboru Trydenckiego, zgodnie z którą jednym z najważniejszych obowiązków duszpasterzy jest sprawowanie pieczy nad katechezą, a gdzie to jest możliwe, także jej udzielanie. Zwrócono również uwagę, że art. 24 konstytucji pruskiej z 31 stycznia 1850 r. uznaje w tej materii

[1] Protokoll der am 11. November 1915 stattgehalten Konferenz der Erzpriester der Diözese Breslau preußischen Anteils, s. 4–6 [dalej: Protokoll].

[2] Tamże, s. 6.

autorytet nauczycielskiego Urzędu Kościoła. Czuwanie nad nauczaniem religii w szkołach przez miejscowych duszpasterzy zostało też uznane w rozporządzeniu ministerialnym z 18 lutego 1876 r. W przyjętych dyrektywach w czasie konferencji zwrócono uwagę na następujące kwestie: 1) Proboszcz wraz ze współpracownikami mają obowiązek – o ile to jest możliwe – udzielania nauki religii; 2) Przypomniano o przestrzeganiu dwóch rozporządzeń księcia-biskupa Georga Koppa. W pierwszym z nich, z 13 kwietnia 1891 r., wrocławski arcypasterz nakazywał duszpasterzom obejmującym urząd poinformowanie okręgowego inspektora szkolnego o przejęciu kierownictwa i udzielaniu nauki religii w szkołach na terenie swojej parafii. W drugim z nich, wydanym 11 marca 1892 r., kard. G. Kopp przekazał duszpasterzom pragnienie władz, aby ci informowali je o każdorazowej zmianie miejsca i o tym, w jakich szkołach i w jakich klasach będą udzielać nauki religii; 3) W normalnych warunkach pracy duszpasterskiej przynajmniej raz w miesiącu miejscowy duszpasterz powinien wizytować klasy podczas nauki katechezy w szkole. W dużych parafiach, gdzie szkoły są oddalone od centrum parafii, duszpasterz powinien odbyć taką wizytę kilka razy w ciągu roku; 4) Duszpasterz, w czasie wizytacji w szkole, musi zwrócić uwagę na podział materiału, liczbę godzin i stosowaną metodę w nauczaniu religii, a także zorientować się, czy dzieci czynią postępy w przyswajaniu sobie wiedzy katechizmowej, czy uczestniczą regularnie we Mszy św. i przystępują do sakramentów świętych; czy pielęgnowanie pieśni religijnych i sama nauka religii przyczyniają się do kształtowania ich katolickiego usposobienia; 5) Sama wizyta i zachowanie duszpasterza powinny być przyjazne zarówno w stosunku do dzieci, jak i do nauczycieli, a jego uwagi i spostrzeżenia powinny stanowić dla obu stron pewną formę zachęty[3].

4. Popieranie wczesnej Pierwszej Komunii św. Regularna praktyka Komunii św. w ostatnich latach szkolnych

Podstawę do dyskusji na temat praktyki dopuszczania dzieci do sakramentu Eucharystii stanowiły dwa dekrety: dekret Kongregacji Sakramentów z 8 sierpnia 1910 r. i biskupa wrocławskiego G. Koppa z 1911 r. W dekrecie papieża św. Piusa X siódmy rok życia został określony jako wiek, w którym dziecko osiąga przeciętnie konieczną dyspozycję, niezbędną do rozpoczęcia jego przygotowania do przyjęcia Pierwszej Komunii św. Określenie użyte w dekrecie: „*sive supra sive etiam infra*" stwarzało jednak pewną przestrzeń w ocenie rozumienia i rozwoju woli przez dane dziecko. W celu umożliwienia dzieciom przystępowania do Komunii św. we wcześniejszym wieku, dekret biskupi kard. G. Koppa rozróżniał pomiędzy indywidualną albo prywatną Komunią św. niektórych dzieci i wspólną, uroczyście przeżywaną liturgią przystąpienia do Pierwszej Komunii

[3] Protokoll, s. 6–9.

św. dzieci, które osiągnęły odpowiedni wiek. Indywidualna czy prywatna praktyka przystępowania niektórych dzieci do sakramentu Eucharystii była przewidziana w przypadku wyrażenia takiej prośby przez samych rodziców. Wówczas przygotowanie takiego dziecka do tego sakramentu spoczywało na rodzicach; to oni powinni prowadzić taką naukę przygotowującą dziecko do przyjęcia sakramentu Eucharystii w czasie wolnym od zajęć szkolnych. Przyjęcie Komunii św. przez te dzieci nie miało jednak wówczas charakteru uroczystego i następowało jednocześnie z przystępowaniem dorosłych wiernych do tego sakramentu. Jednakże tak praktykowana prywatna czy indywidualna Komunia św. nie rozpowszechniła się dotychczas zbytnio w diecezji i nie znalazła większego uznania wśród wiernych. We wskazaniach konferencji dziekanów w 1915 r. opowiedziano się za dotychczasową praktyką i dalszym stosowaniem dekretu kard. G. Koppa z 15 sierpnia 1911 r. Dzieci w piątym roku szkolnym, a więc po skończeniu dziesiątego roku życia przystępowały do spowiedzi św., a po ukończeniu jedenastego roku życia przystępowały wspólnie do Pierwszej Komunii św. Taka praktyka utrzymała się w diecezji pomimo krytyki wspominanego dekretu wrocławskiego biskupa przez wielu duszpasterzy, szczególnie w tych diecezjach, gdzie przy sprzyjających okolicznościach opowiedziano się za wcześniejszym przystąpieniem dzieci do Pierwszej Komunii św. Należało więc – jak stwierdzali dziekani na konferencji w 1915 r. – tłumaczyć rodzicom treść dekretu kard. G. Koppa i uzasadniać taki właśnie wiek przystępowania dzieci do Pierwszej Komunii św. Miały w tym pomóc konferencje głoszone przez kapłanów członkom męskich i żeńskich organizacji kościelnych. Jednakże duszpasterze musieli brać pod uwagę możliwość przygotowania także młodszych dzieci do sakramentu Eucharystii. Mieli zwracać szczególną uwagę na rodziny, w których panował prawdziwie chrześcijański duch, a dzieci wykazywały się dojrzałą dyspozycją do przyjęcia tego sakramentu. Dzieci dopuszczone do Pierwszej Komunii św. powinny przystępować do wspólnej Komunii św. każdego miesiąca albo co sześć tygodni; przyjmowanie Eucharystii przez dzieci co kwartał można było tolerować tylko tam, gdzie przeszkodą było nadmierne zaangażowanie duszpasterskie, brak duszpasterzy czy inne miejscowe trudności[4].

5. Duszpasterstwo robotników sezonowych (*Sachsengänger*)

Duszpasterze zebrani na konferencji dziekańskiej w 1915 r. szczególnie wnikliwie omawiali sytuację kobiet i mężczyzn, młodzieńców i dziewczyn, którzy przybywali z Galicji i wschodnich prowincji niemieckich do pracy w środkowych i północnych Niemczech. Najmowali się oni przede wszystkim jako robotnicy rolni i pracowali od marca do końca listopada, a nawet do połowy grudnia. Dziekani poświęcili sporo uwagi zagadnieniu opieki duszpasterskiej

[4] Protokoll, s. 9–12.

nad tymi pracownikami. W czasie obrad przypomniano, że problemem tym zajęto się już w czasie konferencji dziekańskiej w październiku 1903 r. Stwierdzono wówczas, iż w znaczącej mierze brakowało opieki pastoralnej nad pracownikami sezonowymi w ich parafiach macierzystych. Podczas konferencji w 1915 r. duszpasterze zwrócili szczególną uwagę na objęcie opieką pastoralną polskich robotników sezonowych przy zastosowaniu różnych środków duszpasterskich. Podniesiono kwestię opanowania języka polskiego przez duszpasterzy i osoby zaufane, mające kontakt z takimi robotnikami. Ważną rolę w tym względzie pełnił Związek św. Izydora, który spieszył z niezbędną pomocą, także materialną. W dyrektywach uwypuklających praktyczną stronę opieki duszpasterskiej nad robotnikami sezonowymi podkreślono ważną rolę zarówno proboszcza parafii macierzystej, jak i tej, gdzie przybywali i pracowali tacy robotnicy. Nadal bardzo istotna była działalność misji kolejowej, szczególnie w dużych miastach i na przejściach granicznych, gdzie przyjeżdżały stosunkowo zwarte grupy ludności w celach zarobkowych. Troskliwą opieką starano się otoczyć młode dziewczyny i kobiety. Zaangażowani w pełnienie wspomnianej misji kolejowej mieli działać zgodnie z wytycznymi rozporządzenia biskupiego z 11 kwietnia 1912 r. Na podkreślenie zasługuje objęcie szczególną opieką duszpasterską ludności polskiej pracującej sezonowo. Duszpasterze mieli dołożyć starań, by ta opieka pastoralna prowadzona była w języku polskim lub by taka możliwość została stworzona, natomiast Związek św. Izydora miał się przyczyniać do pokrycia kosztów tej opieki[5].

6. Opieka katolicka nad młodzieżą i związkami młodzieżowymi

Omawiając ten kolejny, ważny temat, duszpasterze byli zgodni w określeniu istoty opieki duszpasterskiej nad młodzieżą, która powinna umacniać religijny i moralny fundament ich osobowości, a taki cel mogły spełnić – jak podkreślano w czasie debat – tylko konfesyjne związki młodzieżowe. Tego rodzaju praca duszpasterska z młodzieżą powinna być trwale złączona z parafialną aktywnością duszpasterzy. Na konferencji postulowano, by wszystkie organizacje i kongregacje młodzieżowe w diecezji wrocławskiej przyłączyły się do diecezjalnego związku młodzieżowego; ten zaś miał zyskać jeszcze większą możliwość oddziaływania apostolskiego przez przyłączenie się do katolickich związków młodzieżowych Niemiec. Duszpasterze zebrani na konferencji zwracali uwagę na dwa ważne problemy: wychowanie młodzieży w prawdziwej czci wobec rodziców, poszanowanie rodziny oraz utrzymywanie dalszych więzi z ludźmi młodymi, którzy kończyli siedemnasty rok życia. W celu uskutecznienia pracy wśród młodzieży dostrzegano potrzebę budowy odpowiedniego domu młodzieżowe-

[5] Protokoll, s. 12–16.

go. Debata nad duszpasterstwem w środowisku młodzieży była też okazją do wyrażenia troski o odpowiednią opiekę nad ludźmi młodymi, którzy powinni nie tylko brać udział w różnych spotkaniach, ale być też obecni w liturgii niedzielnej i dbać o gorliwe życie chrześcijańskie[6].

7. Stowarzyszenie św. Bonifacego (*Bonifatiusverein*) w diecezji wrocławskiej

W czasie dyskusji nad zagadnieniem stowarzyszeń przypomniano, że zarządzenie kurialne z 15 czerwca 1914 r. nakładało obowiązek zakładania tego związku we wszystkich parafiach. Duszpasterze powinni więc dążyć do tworzenia takich grup i starać się o ich prawidłowy rozwój. W dyrektywach animujących to stowarzyszenie podkreślano wagę pozyskania przez proboszcza zaufanych osób, które troszczyłyby się o nowych członków. Uczestnicy konferencji wskazali na kilka środków, które skutecznie miały się przyczynić do większego zainteresowania stowarzyszeniem św. Bonifacego wśród wiernych we wspólnotach parafialnych. Zaliczyli do nich: zachętę do modlitwy w intencji realizacji celów stowarzyszenia, ukazanie przez duszpasterza duchowych korzyści płynących z tego tytułu – przywilejów i odpustów, rozprowadzanie pisma stowarzyszenia i odpowiednich broszur, wygłaszanie stosownych odczytów o znaczeniu związku św. Bonifacego i szczególnym zadaniu apostolskim katolików względem niego, polecanie stowarzyszenia w kazaniach i nauczaniu, wystawianie skarbonek w kościołach i podczas spotkań członków stowarzyszenia. Zwrócono także uwagę na promocję stowarzyszenia św. Bonifacego w parafiach górnośląskich, głównie wśród polskich robotników w diasporze[7].

8. Dzieło miłości św. Jadwigi (*Das St. Hedwigs-Liebeswerk*)

Na konferencji dziekańskiej w 1915 r. podniesiono problem szczególnie aktualny podczas panującej wojny światowej, a mianowicie coraz większej liczby osieroconych dzieci i potrzeby opieki nad nimi. Wspomniane dzieło charytatywne, któremu patronowała matka Śląska i patronka diecezji, św. Jadwiga, miało zaradzić tej pilnej potrzebie. Sam ordynariusz, bp A. Bertram, myślał o sprostaniu temu problemowi już podczas pierwszej pielgrzymki do grobu św. Jadwigi w Trzebnicy. Po wspólnej debacie przyjęto kilka wytycznych, które miały pomóc w promowaniu i rozwoju takiego charytatywnego dzieła przez: organizowanie wolnych miejsc dla dzieci potrzebujących pomocy; organizowanie środków pieniężnych przez komitety pozostające w łączności z diecezjalnym

[6] Protokoll, s. 16–18.

[7] Tamże, s. 18–20.

związkiem Caritas; wykazywanie się przez duchowieństwo parafialne większą znajomością odpowiednich przepisów dotyczących adopcji i osobiste zaangażowanie podczas realizacji takich zadań, jak opieka i charytatywna działalność wychowawcza. Uczestnicy konferencji wyrazili także życzenie, aby liczniej powstawały miejsca schronienia dla dziewczyn, a także wobec trwających działań wojennych by zwrócono baczniejszą uwagę na otoczenie opieką niemowląt i matek. W tym względzie widziano dużą rolę związków katolickich i wspólnot zakonnych współpracujących z duchowieństwem[8].

9. Misje ludowe

Sporo miejsca w czasie konferencji dziekańskiej w 1915 r. poświęcono tematowi misji. Przypomniano, że misje ludowe tak cenione przez duchowieństwo i wiernych oraz gorąco polecane przez papieży i biskupów są nadzwyczajnym środkiem duszpasterskim mającym na celu zarówno nawrócenie grzeszników, jak też odnowę i ożywienie życia religijnego. Przyjęto wiele ustaleń w tej materii, spośród których można wymienić te najważniejsze. Na miesiąc lub dwa przed ich rozpoczęciem powinno się rozpocząć przygotowanie zarówno w kościele, jak i pośród wiernych – w rodzinach, w szkołach i istniejących organizacjach. Przygotowanie to miało obejmować nie tylko publiczną i osobistą modlitwę, ale także wyjaśnienie – zarówno ustne, jak i pisemne – odnośnie celu i korzyści duchowych misji. W dużych parafiach, szczególnie zróżnicowanych pod względem wyznaniowym, a także z pewną ilością osób niewierzących, zalecono odwiedzanie członków miejscowej wspólnoty parafialnej przez osobę zaufaną, która przekazywałaby wyjaśniające broszury czy też zaproszenia. Wybór misjonarzy – w miarę możliwości księży zakonnych – ma się dokonywać przy uwzględnieniu struktury wspólnoty parafialnej, przeciętnego wykształcenia jej członków i socjalnych warunków życia wiernych tej parafii. Liczbę misjonarzy i długość trwania misji uzależniono od liczby dusz danej wspólnoty parafialnej. We wskazaniach odnoszących się do tego tematu podkreślono, że misje powinny być częściej organizowane w dużych parafiach, zróżnicowanych wyznaniowo i wykazujących się dużą fluktuacją ludności. Zalecono więc przeprowadzanie misji ludowych w miastach i okręgach przemysłowych w kolejnych okresach z częstotliwością co 5–10 lat, a we wspólnotach parafialnych na wsi ponawianie misji co 10–15 lat. Dla ugruntowania owoców misji ludowych pilnie polecono organizowanie krótszej misji około 2 lata po ich przeprowadzeniu. Duszpasterze zebrani na konferencji podkreślali znaczenie organizowania triduów eucharystycznych, rekolekcji, odczytów dla poszczególnych stanów w okresie pomiędzy zakończeniem misji a ponownym jej zorganizowaniem przy gorliwym zaangażowaniu duszpasterzy. Podczas obrad zwrócono także uwagę, że

[8] Protokoll, s. 20–22.

jednym z najpiękniejszych owoców misji jest założenie eucharystycznego apostolatu mężczyzn w celu promowania comiesięcznej Komunii św. młodzieńców i mężczyzn. Zagadnieniu misji towarzyszyła także żywa dyskusja, odnosząca się przykładowo do czasu ich trwania, szczególnie w dużych parafiach na Górnym Śląsku. Biorąc pod uwagę tamtejsze warunki i uwzględniając fakt, że jeden tydzień powinny trwać misje przeznaczone dla kobiet, a drugi powinien być przeznaczony na misje dla mężczyzn, to faktycznie należałoby odprawiać dwie tego typu misje: jedną dla ludności niemieckiej i drugą dla ludności polskojęzycznej, co w sumie daje 4 tygodnie misyjne w górnośląskich parafiach[9].

10. Walka ze wzrastającym niebezpieczeństwem alkoholizmu

Wydźwięk dyskusji w czasie konferencji nad problemem alkoholizmu był jednoznaczny: dla ochrony przed tym niebezpieczeństwem konieczna jest systematyczna abstynencja i oddziaływanie ruchu trzeźwościowego. Kapłani mieli budzić potrzebę abstynencji przez oddziaływanie żywym słowem w kazaniach, wygłaszanych odczytach w związkach czy w też przez osobisty kontakt z wiernymi. Za ważny środek uznano propagowanie odpowiedniej literatury dla ludu, broszur i czasopism, a za najbardziej przykładne kazanie trzeźwościowe uznano osobistą abstynencję samego kapłana. W wytycznych omawiających praktyczne oddziaływanie duszpasterzy w tej materii wskazano na konieczność ukazywania pewnych ważnych aspektów związanych z nadużywaniem alkoholu: stał się on dla wielu niezbędnym wyznacznikiem towarzyskości. W przekonaniu wielu nie wyobrażano sobie różnych spotkań czy konferencji bez użycia alkoholu. To właśnie kapłani mieli przekonywać do całkowitego zrezygnowania z alkoholu w czasie takich spotkań towarzyskich, a także sami tak mieli postępować w życiu indywidualnym i towarzyskim. W wytycznych z konferencji polecano kapłanom przystępowanie do Związku Księży Abstynentów, któremu przewodniczył proboszcz Melzer, a organem prasowym był kwartalnik „Sobrietas". Wskazywano na wagę oddziaływania w kierunku przemodelowania przeżywania świąt rodzinnych, wesel, chrztów, uroczystości związkowych czy patriotycznych. Tutaj wymieniono związki katolickie, które szczególnie powinny oddziaływać w kierunku godnego przeżywania takich spotkań: katolicki „Kreuzbündnis" z organem prasowym „Volksfreund" (Heidhausen) oraz „Kreuzbund" z czasopismem „Der Morgen" (Leutersdorf am Rhein). Dziekani wymienili także jeden z niekonfesyjnych związków, którego działania zasługiwały na pochwałę ze względu na przyczynianie się do budzenia ruchu trzeźwościowego („Deutsche Verein gegen Miβbrauch geistiger Getränke"). Zalecano duszpasterzom szczególną troskę o dzieci. Mieli oni oddziaływać pastoralnie zarówno w szkole, jak i rodzinie, a także troszczyć się o przyjmowanie dzieci do odpowiedniego dla nich związku

[9] Protokoll, s. 22–26.

(„Schutβengelbund"). Ważna była opieka nad młodzieżą i organizowanie pracy w stowarzyszeniach młodzieżowych czy w środowisku młodzieży akademickiej, której polecano czasopismo „Quickborn"[10].

Dziekani zebrani na konferencji poświęcili także uwagę zadaniom pastoralnym i ojczyźnianym duchowieństwa w czasie wojny i po jej zakończeniu. Zwrócono uwagę na otoczenie należną opieką rekrutów, żołnierzy i ich rodziny; nie zabrakło w tym przypadku przypomnienia o obowiązku względem cesarza niemieckiego i okazywaniu mu wierności. Trzy lata później, dziekani zebrani na konferencji w 1918 r., szeroko debatowali o wielu ważnych priorytetach pracy duszpasterskiej. Niektóre z poruszanych wówczas tematów były przedłużeniem dyskusji ze spotkania w 1915 r. Problematyce tej poświęcimy kolejną z naszych refleksji.

Pastoral priorities of the Diocese of Wrocław in the early years of pastoral ministry of bishop Adolf Bertram

Summary

The period of World War I, which also marked the beginnings of Bertram's reign over the diocese of Wrocław, was very difficult. It was the time of war, the collapse of the German Empire and the rise of the Weimar Republic. On the basis of the preserved protocol from the Conference of the Deans of 1915, the author has made an attempt to investigate certain pastoral issues to which bishop Bertram and his colleagues paid particular attention. The subjects which were of great interest to the ordinary and the deans in 1915 included: the spread of Christian and catechism teachings by the priests on Sunday afternoons, teaching religion in school, access to Holy communion at a young age and its regular administration in the last years of schooling, pastoral care over seasonal workers, Catholic oversight over young people and youth groups, the St. Boniface association in the diocese, St. Hedwig charity, folkloric missions, and the fight with alcoholism. The next reflection will contain the subjects discussed at the next conference of the Deans in 1918.

Translated by Michał Piela SDS

[10] Protokoll, s. 26–28.